

Overheidsfinanciën, handel en ontwikkeling

Een impressie van het 44e congres van het IIPF

Het 44e congres van het International Institute of Public Finance (IIPF), dat onder de titel *Public finance, trade and development* van 22-25 augustus 1988 in Istanbul is gehouden, was uitstekend georganiseerd. Bovendien heeft het een zeer groot aantal papers opgeleverd, waarvan er zes een Nederlands stempel dragen (zie de appendix). Het onderwerp is bepaald actueel. In de eerste plaats wegens de toenemende neiging tot protectionisme die het afgelopen decennium in veel landen is te bespeuren. En in de tweede plaats door de recente ontwikkelingen in de EG. De geïntegreerde interne markt, die volgens het Verdrag van Rome al in 1970 werkelijkheid had moeten zijn, zal immers in 1992 alsnog worden verwezenlijkt, als men althans de Europese politici mag geloven.

Na de (plenaire) openingszitting, waar onder andere de zwaar bewaakte Turkse premier Özal sprak, splitsten de deelnemers zich in drie werkgroepen. De eerste werkgroep richtte zich vooral op analytische aspecten, de tweede op het beleid en in de derde werkgroep kwamen voornamelijk landenstudies aan de orde. De (plenaire) slotzitting bestond uit een ronde-tafeldiscussie.

Volgens de statuten kent het IIPF drie officiële talen: Engels, Frans en Duits. Het Duits wordt echter helemaal niet meer gebruikt en het Frans nog nauwelijks (slechts één van de 50 papers is in het Frans geschreven). Opvallend is dat de afgelopen tien jaar steeds meer Franse economen zich in woord en geschrift van het Engels zijn gaan bedienen. Het Engels lijkt nu bijna de positie te hebben verkregen die het Latijn in de middeleeuwen had, namelijk die van internationale wetenschapstaal.

Ontwikkelingen in de EG

In Europa is '1992' in betrekkelijk korte tijd een begrip geworden, waarvan belastingharmonisatie een onlosmakelijk element is. Op provocerende wijze trekt *Crossen* een parallel tussen belastingharmonisatie en kartelvorming. Kartels worden in het algemeen negatief beoordeeld wegens hun monopoliserende en concurrentiebeperkende karakter (*Crossen* haalt er zelfs de maf-

fia bij). Belastingharmonisatie is volgens deze auteur ook een vorm van kartellisatie, maar dan met betrekking tot de belastingheffing. Hij heeft geen bezwaar tegen het feit dat binnen de EG de omzetbelasting volgens een uniform systeem wordt geheven. De invoering van de btw was in zijn ogen een belangrijk element om de concurrentievoorwaarden binnen de EG gelijk te trekken, omdat dit systeem precieze aanpassingen aan de grens mogelijk maakt. Maar waarom de btw in de hele EG volgens uniforme tarieven zou moeten worden geheven, is *Crossen* niet duidelijk. De concurrentie wordt volgens hem niet bevorderd door een verdergaande coördinatie en harmonisatie van belastingen. Als enige mogelijke reden voor de Europese Commissie om de btw-tarieven gelijk te schakelen ziet hij dat de Commissie uiteindelijk zelf de belastinggrondslag wil vaststellen om langs die weg de eigen middelen van de EG te kunnen laten toenemen. De regeringen van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk lijken overigens *Crossen*'s onbegrip voor de noodzaak van uniforme btw-tarieven te delen.

Andel stelt dat op meer internationale handel gerichte internationale beleidscoördinatie betrekking heeft op handelstarieven, subsidies en overheidsaanschaffingen. Met betrekking tot de tarieven acht hij die coördinatie succesvol. Op het gebied van subsidies daarentegen is maar weinig bereikt, terwijl de coördinatie heeft gefaald op het terrein van de overheidsaanschaffingen. Merkwaardig is dat *Andel* het gemeenschappelijk buitentarief van de EG tamelijk laag noemt. Het door hem genoemde percentage in de EG is namelijk hoger dan de (niet door hem genoemde) percentages in Japan en de Verenigde Staten. Hoe dit ook zij, deze auteur meent dat de EG zich eigenlijk alleen in haar gemeenschappelijk landbouwbeleid protectionistisch toont¹.

Omdat binnen de EG geen handeldertarieven bestaan, zijn compenserende invoerrechten – in het kader van antidumpingmaatregelen – alleen op derde landen van toepassing. Interessant is *Andel*'s constatering, dat dit impliceert dat een efficiënte producent binnen de EG wel tegen dumpingpraktijken van derde landen wordt beschermd maar

niet tegen dumping vanuit EG-lidstaten. Als voorbeeld noemt hij de staalindustrie. Overigens gelooft *Andel* niet in het opheffen van fiscale grenzen in de nabije toekomst, omdat overheden die onder druk staan de directe belastingen te verlagen niet geneigd zijn hun beleidsvrijheid op het gebied van de indirecte belastingen op te geven.

Er lijkt weinig meningsverschil te bestaan over het beginsel waarop de btw moet berusten. Volgens het bestemmingsbeginsel verlaten exporten het land van oorsprong vrij van btw en worden ze belast in het land van bestemming. Omdat dit systeem grenscontroles vereist, wilde de Europese Commissie aanvankelijk overstappen op het oorsprongbeginsel, waardoor export in het land van oorsprong zou worden belast en import van btw zou worden vrijgesteld. Maar wegens de vele bezwaren die daaraan zijn verbonden kwam de Commissie daar later op terug. Bij nader inzien wil ze het bestemmingsbeginsel handhaven en grenscontroles overbodig maken door de invoering van een verrekenstelsel. Over export naar andere lidstaten zou dan de volledige btw worden geheven, die in het land van bestemming op dezelfde wijze mag worden verrekend als in het handelsverkeer binnen een land. Het exporterende land zou dan wel de over export geheven btw moeten afdragen aan het land van bestemming, wat kan worden gerealiseerd door middel van een clearingmechanisme onder beheer van de Europese Commissie. In feite houdt dit het midden tussen het oorsprong- en het bestemmingsbeginsel.

Het soms gebezigde argument dat het bestemmingsbeginsel verstorend werkt, doordat het in feite de export stimuleert, vond weinig steun. *Laux-Meisbach* wijst erop dat het oorsprongbeginsel schadelijker is voor een internationale vrije handel dan het bestemmingsbeginsel. Volgens hem brengt het oorsprongbeginsel technische problemen met zich mee – met name met betrekking tot interne verrekenprijzen binnen multinationale ondernemingen – die uitmonden in nieuwe handelscontroles. Verder leent dit beginsel zich voor misbruik door middel van vermorde subsidies en is het een bron van onzekerheid voor buitenlandse investeerders (in verband met de fiscale behandeling van kapitaalopbrengsten²).

Alleen *Gambale* pleit voor een gedeeltelijke vervanging van het bestem-

1. Ook *Faga* noemt het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EG één van de belangrijkste uitingen van handelsprotectie.

2. Vermelding verdient in dit verband dat *Poddar* en *Greene*, die ingaan op ontwikkelingen in Noord-Amerika, meer in het algemeen waarschuwen dat internationale economische integratie grote problemen kan veroorzaken met winstbelastingen.

mingsbeginsel door het oorsprongbeginsel. De achtergrond hiervan is dat de btw onder het bestemmingsbeginsel aan de grens wordt gerestitueerd, zodat die niet is begrepen in de exportprijzen. Directe heffingen daarentegen beïnvloeden de exportprijzen wel, omdat die een integraal onderdeel uitmaken van de kostprijzen. Naarmate een groter deel van de collectieve-lastendruk uit indirecte belastingen bestaat, is dat dus gunstiger voor de internationale concurrentiepositie. Volgens Gambale, die bij het Italiaanse ministerie van Financiën werkt, stimuleert dit de overheid indirecte belastingen te heffen in plaats van directe belastingen en sociale premies³. Daarom vindt hij dat de lidstaten van de EG moeten overwegen vanaf 1993 btw te heffen over hun export naar andere lidstaten en hun import uit andere lidstaten vrij te stellen. Wel zou het bestemmingsbeginsel in zijn visie gehandhaafd moeten blijven met betrekking tot derde landen, zodat export naar landen buiten de EG vrij van btw blijft.

Macro-economisch beleid

Byatt c.s. gaan in op de vraag hoe energieproducerende landen hun energiebatens het best kunnen aanwenden, waarbij ze de ervaringen in Groot-Brittannië, Nederland en Noorwegen als uitgangspunt nemen. Omdat olie- en gasvoorraden vermogen zijn waarop bij verkoop wordt ingeteerd, menen zij dat energiebatens niet als lopende inkomsten moeten worden geboekt. Door ze in een fonds te storten creëert men de mogelijkheid deze eindige en niet-reproduceerbare energievoorraden om te zetten in wel reproduceerbare kapitaalgoederen. Het fonds kan een productieve aanwending krijgen door het te gebruiken voor het verbeteren van de infrastructuur, het stimuleren van investeringen, het verwerven van productieve bezittingen in het buitenland of het verminderen van de overheidsschuld.

Hoe de energiebatens in de praktijk zijn besteed, valt volgens de auteurs niet na te gaan doordat ze niet zijn geoormerkt. Voorstellen om ze geheel of ten dele in een fonds te storten zijn in geen van de drie landen uitgevoerd. De auteurs hebben wel plausibele hypothesen over de aanwending opgesteld. Voor Groot-Brittannië veronderstellen ze dat de groei van de energiebatens tot toenemende bezittingen in het buitenland heeft geleid. Voor Noorwegen nemen ze aan dat de energiebatens zijn aangewend voor subsidiëring van inefficiënte bedrijfstakken en voor inkomensoverdrachten aan gezinnen. En voor Nederland veronderstellen ze dat de energiebatens voornamelijk voor meer en hogere inkomensoverdrachten

aan gezinnen zijn gebruikt. De vraag waarom de energiebatens zijn aangewend op de manier die ze in hun paper veronderstellen, blijft echter onbesproken.

Sinds 1986 geldt Denemarken voor sommigen als een land met een voorbeeldig macro-economisch beleid. In dat jaar sloeg het tekort op de rijksbegroting om in een overschot, zodat de situatie van de jaren zestig op budgettair gebied was hersteld. De (netto) staatsschuld is er inmiddels gedaald van 41% van het bruto binnenlands product in 1984 tot 31% in 1987. Toch waarschuwde Søndergaard zijn toehoorders niet naar huis te gaan met het voornemen daar dezelfde politiek te gaan voeren. Volgens hem is de verbetering van de budgettaire situatie in de periode 1982-1986 voor driekwart het gevolg van het herstel van de wereld-economie, zodat een belangrijk deel van het begrotingstekort van 1982 in feite conjunctureel bepaald was.

Toch is ook in Denemarken op de overheidsuitgaven bezuinigd en zijn de belastingen er verhoogd. Twee van de Deense belastingmaatregelen springen duidelijk in het oog. In de eerste plaats is de belasting op energie in 1985-1986 zodanig verhoogd, dat de daling van de olieprijs niet aan de consument is doorgegeven, maar is omgezet in stijgende overheidsinkomsten. In de tweede plaats is in 1983 voor pensioenfondsen een nieuwe belasting op rente-inkomsten ingevoerd, die inmiddels zo'n 3% van het bnp opbrengt. Als voordeel van deze belasting noemt Søndergaard dat die de particuliere bestedingen veel minder aantast dan andere belastingen. Søndergaard lijkt overigens voorbij te gaan aan het feit dat de besparingen er wel door worden aangetast, terwijl dat voor een land met een tekort op de lopende rekening toch niet van belang is ontbloot.

Voor de bewonderaars van het Deense beleid heeft hij slecht nieuws. De omslag van een tekort in een overschot op de rijksbegroting is mede een gevolg van forse belastingverhogingen, waarvan hij in 1987 en later een contractief effect op de particuliere bestedingen verwacht. Volgens hem is de gunstige budgettaire situatie slechts tijdelijk en zal in 1988 al weer een tekort worden gerealiseerd. Het Deense beleid typeert Søndergaard in essentie als 'beggar-your-neighbour'-politiek en verdient daarom geen navolging. Als een meerderheid van de OECD-landen de overheidsuitgaven verlaagt, gaat dit volgens hem ten koste van het groeitempo van de bestedingen, waardoor de werkloosheid hoog blijft en de budgettaire situatie ondanks de besnoeiingen op de uitgaven maar weinig verbetert. Van een gecoördineerde internationale actie ter verlaging van de reële

rente verwacht hij veel gunstiger effecten.

Bij dit laatste zet Genser vraagtekens. Ongecoördineerde nationale maatregelen kunnen weliswaar in een eenvoudig twee-landenmodel een welvaartsverlies impliceren ten opzichte van een internationaal gecoördineerd beleid, maar of dat in de werkelijkheid ook zo is hangt volgens hem af van de modelstructuur, het aantal en de effectiviteit van de beleidsinstrumenten en de doelstellingsfunctie van de nationale politiek. Zijn twijfel ziet Genser versterkt door de uitkomsten van simulaties van internationale beleidsaanbevelingen met behulp van multi-landenmodellen. In ongeveer 40% van de 500 simulaties bleek de welvaartswinst, die een bepaald model van de economie van de Verenigde Staten voorspelde, in een multi-landenmodel om te slaan in een welvaartsverlies. Voor andere OECD-landen zijn soortgelijke resultaten verkregen. Als rechtgeaard Zwitser is Genser wars van economische topconferenties, die in zijn ogen vooral electorale doeleinden dienen en op de economische ontwikkeling zelfs contra-productief kunnen uitwerken. Macro-economisch beleid moet in zijn visie nationaal beleid blijven, dat wil zeggen onderworpen aan democratische controle door middel van nationale verkiezingen. Een uitzondering maakt hij alleen voor terreinen waar internationale coördinatie onontkoombaar is (internationale collectieve goederen, grensoverschrijdende externe effecten en de internationale inkomensverdeling).

Handelspolitiek

Naar de macro-economische effecten van handelsliberalisatie is vrij veel onderzoek gedaan, maar over de effecten op de overheidsbegroting bestaat betrekkelijk weinig literatuur. Niettemin zullen die effecten volgens Blejer en Cheasty een rol spelen in de besluitvorming van de overheid over haar handelspolitiek. De dalende invoerrechten kunnen leiden tot minder overheidsinkomsten, maar dat hoeft niet. Het uiteindelijke effect hangt niet alleen af van de omvang van de tariefsdalingen, maar ook van de prijs- en inkomenselasticiteit van de vraag naar importgoederen, de substitutie-elasticiteit tussen import-

3. Gambales landgenoten Pola en Rey signaleren weliswaar dat zich sinds het midden van de jaren zeventig in het OESO-gebied een verschuiving voordoet van directe naar indirecte belastingen, maar het effect op de internationale concurrentiepositie is slechts één van de vijf argumenten die voor die verschuiving worden aangevoerd. Wel achten ze de andere argumenten dan het internationale concurrentievermogen controversieel.

goederen, de marktstructuur, de ontwikkeling van de wisselkoers en aankondigingseffecten. Bovendien hebben ook de macro-economische effecten van handelsliberalisatie invloed op de begroting. Blejer en Cheasty benadrukken dat de hele structuur van de begroting verandert. Zelfs als de inkomsten op korte termijn zouden dalen, kan een liberalisatie op langere termijn via een toenemend nationaal inkomen tot stijgende overheidsinkomsten leiden als het belastingstelsel een voldoende brede grondslag heeft en efficiënt wordt beheerd. Aangezien politici dikwijls een korte tijdschik hebben, zou handelsliberalisatie vergemakkelijkt worden door duur en omvang van de aanpassingskosten voor een lange periode te schatten en op basis hiervan een tijdschema op te stellen volgens welk de begroting weer een 'normale' situatie kan bereiken.

Ook Linn en Wetzel wijzen erop dat de handelspolitiek niet geïsoleerd moet worden beschouwd, maar in samenhang met de begrotingspolitiek en het wisselkoersbeleid. In het algemeen zal hervorming van de belastingstructuur nodig zijn als men tot handelsliberalisatie overgaat. Dit is één van de lessen die de auteurs trekken uit de ervaringen die met handels- en begrotingspolitiek zijn opgedaan. Veel nadruk leggen ze op een gezond begrotingsbeleid, dat de basis vormt voor handelsliberalisatie, betere exportprestaties en concurrerende wisselkoersen. Het profijtbeginnel kan hierbij van nut zijn, want eigen bijdragen van gebruikers van overheidsvoorzieningen dragen niet alleen bij aan de overheidsinkomsten, maar ook aan een efficiënte allocatie. Hoewel handelstarieven een efficiënte allocatie juist verstoren, tonen Linn en Wetzel begrip voor het feit dat veel ontwikkelingslanden nog zwaar op tarieven leunen omdat die veel eenvoudiger zijn te administreren dan directe belastingen. Maar ze voegen er wel aan toe dat handelstarieven wegens de eraan verbonden economische kosten uiterst selectief moeten worden toegepast en moeten worden afgeschaft zodra de belastinggrondslag in voldoende mate is verbreed.

Een begrotingstekort leidt volgens de Cambridge-school tot een even groot tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans omdat ze veronderstelt dat de particuliere besparingen zowel *ex ante* als *ex post* gelijk zijn aan de particuliere investeringen. Balassa toetst deze hypothese aan gegevens over 94 ontwikkelingslanden en 21 ontwikkelde landen. Hoewel de hypothese niet wordt bevestigd, vindt hij wel een positief verband tussen begrotings- en handelstekort. Voor ontwikkelingslanden is dit verband sterker dan voor ontwikkelde landen. Een dollar stijging van het

begrotingstekort leidt tot een stijging van het handelstekort met 44 cent in ontwikkelde landen en met 75 cent in ontwikkelingslanden. Gezien de statistische resultaten – een R^2 van 0,07 voor de ontwikkelingslanden, van 0,35 voor de ontwikkelde landen en van 0,06 voor het totaal – kan hieraan echter nauwelijks enige verklaringswaarde worden gehecht.

Balassa onderzoekt ook het verband tussen overheidsinvesteringen en totale investeringen, zij het uitsluitend op basis van gegevens over ontwikkelingslanden. Hierbij komt hij tot de conclusie dat 1 procentpunt stijging van het aandeel van de overheidsinvesteringen in het bruto binnenlands produkt samengaat met een daling van het aandeel van de totale investeringen met 0,28 procentpunt. *Crowding out* kan dit resultaat hooguit ten dele verklaren. Balassa vindt immers meer dan *crowding out*. Als aanvullende verklaring opert hij de mogelijkheid dat hoge overheidsinvesteringen worden beschouwd als een aanwijzing voor een ongunstig klimaat voor particuliere investeringen. Maar dit doet mijns inziens wel erg geforceerd aan, te meer daar het hier ontwikkelingslanden betreft.

Handelspolitiek kent uiteenlopende verschijningsvormen. Ahmad wijst erop dat nationale subsidies aan bedrijfstakken dikwijls primair als handelspolitieke maatregelen moeten worden beschouwd. Heeft een subsidie *direct* invloed op het binnenlandse aanbod doordat de gemiddelde produktiekosten autonoom dalen, een handelstarief heeft *indirect* invloed via een verandering van de relatieve prijzen. Bij volledig vrije mededinging op de binnenlandse markt hebben subsidies en tarieven volgens Ahmad uiteindelijk hetzelfde effect, maar in een oligopolistische markt niet. In bedrijfstakken met een hoge concentratiegraad zal de stijging van de importprijzen volgens hem gepaard gaan met een gelijke prijsstijging van binnenlandse substituten. Aangezien de relatieve prijzen dan niet veranderen, zal een handelstarief in dat geval vrijwel geheel resulteren in hogere prijzen van binnenlandse substituten, zonder dat de geproduceerde hoeveelheid noemenswaardig toeneemt.

Ahmad beoogt verder dat beleidsmakers in toenemende mate een voorkeur voor subsidies boven tarieven en quota's aan de dag hebben gelegd, omdat subsidies wegens hun directe invloed op de gemiddelde produktiekosten wel een stijging van de binnenlandse productie kunnen bewerkstelligen en tarieven en quota's niet. Als veel industrielanden tegelijk hun binnenlandse productie subsidiëren ten koste van de import uit *newly industrializing countries*, kan dat schadelijk zijn voor de ontwikkeling van de wereldeconomie.

Daarom vindt Ahmad het noodzakelijk dat er – net als met betrekking tot handelstarieven – internationale afspraken worden gemaakt (zowel binnen als buiten GATT-verband) om de versturende werking van subsidies te neutraliseren. Zoals Andel echter al opmerkt, is dat tot dusver niet of nauwelijks gelukt. Ahmad lijkt dan ook een open deur in te trappen. De vraag is mijns inziens vooral hoe men landen zo ver krijgt dat ze die afspraken maken en zich eraan houden. Terecht merkt Raga in zijn paper op dat voor zover al van een vrijhandelsklimaat sprake is, dit onmiddellijk verdwijnt in perioden van crisis.

Perestroika

Diverse auteurs uit Oosteuropese landen hebben papers gepresenteerd waarin opvallende ontwikkelingen als *glasnost* en *perestroika* zijn te herkennen. *Senchagov* c.s. gaan in op de richtlijnen die het 27e congres van de Communistische Partij van de Sovjetunie heeft vastgesteld voor de reorganisatie van de activiteiten met betrekking tot de buitenlandse handel. Decentralisatie lijkt hierbij het wachtwoord, wat voor een centraal geleide economie bepaald opvallend is. Contracten moeten in de plaats komen van centrale aanwijzingen vanuit Moskou. Ondernemingen moeten onafhankelijker van de centrale overheid worden, ook wat hun buitenlandse handel betreft. Monetaire fondsen, die ze zelf opbouwen, moeten de ondernemingen in staat stellen zonder speciale toestemming te kopen wat ze denken nodig te hebben. Een onderneming voedt haar monetaire fonds uit haar eigen deviezenontvangsten, zodat de omvang van het fonds afhangt van de buitenlandse handel van de betreffende onderneming.

In 1987 zijn de resultaten van de buitenlandse-handelsactiviteiten in de Sovjetunie voor het eerst direct gerelateerd aan individuele ondernemingen op basis van wereldmarktprijzen, waardoor ondernemingen in principe belang hebben gekregen bij verbetering van hun eigen exportprestaties. De prijzen zijn nog wel in roebels omgerekend door middel van gedifferentieerde valuta-coëfficiënten, die in feite correcties zijn op de officiële wisselkoers. Maar dit is als tijdelijke maatregel bedoeld. Na prijshervormingen en de introductie van een convertibele roebel (!) moeten de valuta-coëfficiënten volgens de auteurs uiteindelijk verdwijnen en moet er één vaste wisselkoers voor in de plaats komen. Op termijn zien de auteurs ook een aansluiting van de Sovjetunie bij de GATT in het verschiet, omdat ze handelstarieven volgens de GATT-regels wenselijk achten.

Hoewel het economische stelsel van Hongarije al meer trekken van het westerse systeem vertoont dan dat van vrijwel alle andere Oosteuropese landen, pleit *Bácskai* voor nog verdergaande hervormingen van de Hongaarse handelspolitiek. In Hongarije heeft men inmiddels ruime ervaring opgedaan met samenwerking met buitenlands kapitaal in de vorm van *joint ventures*. Volgens *Bácskai* is dit echter niet meer dan een armzalig alternatief voor het openstellen van de Hongaarse financiële markt voor buitenlandse investeerders. Hij meent dat de Hongaarse overheid haar beleid op dit punt meer in overeenstemming zou moeten brengen met dat van andere (ook westerse) overheden. Hierin gaat hij mijns inziens erg ver. Hij vindt namelijk dat Hongarije ondernemingen die voor 100% in buitenlandse handen zijn moet toelaten, dat de Hongaarse munt volledig convertibel moet worden en dat ondernemingen hun jaarrekeningen op hetzelfde systeem moeten baseren als binnen de EG gebruikelijk is.

Besluit

Dit congres lijkt nauwelijks nieuwe economische inzichten te hebben opgeleverd. Wel zijn bestaande inzichten en onderzoeksresultaten geordend. Duidelijk is dat protectionistische tendenties, die in het verleden al een bedreiging vormden voor de ontwikkeling van de wereldeconomie, niet zijn verdwenen. Handelsbelemmeringen zijn tegenwoordig soms minder zichtbaar, doordat ze de vorm aannemen van binnenlandse subsidies of reguleringen (op het gebied van gezondheid, milieu, veiligheid en dergelijke). Maar dat maakt ze niet minder reëel. Een lichtpunt lijkt wel de toenemende neiging van sommige Oosteuropese landen om de buitenlandse handel door decentralisatie en liberalisatie uit te breiden.

Het onderwerp van het volgende IIPF-congres sluit aan op dat van dit jaar. Het 45e congres draagt namelijk als titel *Public finance and steady economic development*. Het wordt gehouden van 28-31 augustus 1989 in Buenos Aires. Wie in de Argentijnse winter een paper wil presenteren, kan daarvoor contact opnemen met de voorzitter van de programmacommissie, prof. Gerold Krause-Junk, International Tax Institute, University of Hamburg, Grindelhof 38/40, 2000 Hamburg 13.

M.P. van der Hoek

De auteur is verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij is K.P. Goudswaard erkentelijk voor diens kritische commentaar naar aanleiding van een eerdere versie van dit artikel

Appendix

Papers gepresenteerd tijdens het 44e congres van het IIPF, Istanbul, 22-25 augustus 1988:

1. Jean-François Abgrall, *Fisheries management, public finance and international trade*;
2. Jaleel Ahmad, *Fiscal subsidies versus trade barriers in OECD countries; an analytical comparison*;
3. Julian S. Alworth, *The impact of taxation on the cost of capital in industrial countries*;
4. Norbert Andel, *Public finances and trade: the European Community*;
5. Fuat M. Andic, Suphan Andic en Irma Tirado de Alonso, *An exploration into the possibility of an export tax revenue stabilization fund*;
6. Tamás Bácskai, *Capital imports for export growth*;
7. Bela Balassa, *Public finance and economic development*;
8. Taner Berksoy, *Public finance instruments in designing a development strategy*;
9. Kul B. Bhatia, *Factor prices, output prices and foreign trade*;
10. Mario I. Blejer en Adrienne Cheasty, *The fiscal implications of trade liberalization*;
11. Ksente Bogoev, *Fiscal policy and balance of payments adjustment programs in indebted developing countries: the case of Yugoslavia*;
12. Peter B. Boorsma, Robert H. Lieshout en Peter A.M. Smits, *The impact of size on economic growth and the public sector: some reflections with special reference to the Netherlands Antilles*;
13. Ian Byatt, Eystein Gjelsvik, Kees Goudswaard en Hans van de Kar, *Energy exploitation and public finances in European countries*;
14. Ke-young Chu, *Commodity exports and public finances in developing countries*;
15. Sijbren Cnossen, *More tax competition in European Community*;
16. Vittorio Corbo, *Public finance, trade and development: the Chilean experience*;
17. Abdullah El-Kuwaiz, *Oil exports and public finance in Arab countries*;
18. S. Nuri Erbas en Daniel P. Hewitt, *The value-added tax and trade performance in Turkey*;
19. Sergio Gambale, *Tax structure and export performance*;
20. Bernd Genser, *Is there a need to coordinate fiscal policy among large industrial countries?*;
21. Juan C. Gomez-Sabaini, *The role of export taxes*;
22. Arnold C. Harberger, *Reflections on uniform taxation*;
23. Tatsuo Hatta, *Domestic tax reform in the presence of tariff protection*;
24. Bernard Herber, *International public goods of Antarctica: a new political-economic regime for the world's seventh continent*;
25. Theo Hiritis, *Import duties, tax structure and economic development*;
26. Keimei Kaizuka, *Tax incentives for export*;
27. Ivan Kocárník en Vladimír Kyzlink, *State budget, trade and development: the case of Czechoslovakia*;
28. George Kopits en David Robinson, *Fiscal policy and external performance: the Turkish experience*;
29. Willem G. Kuiper, *Public finance and joint ventures: a new perspective from a fiscal point of view*;
30. Taewon Kwack, *The role of fiscal incentives in Korea's export-led economic growth*;
31. Wolfgang Laux-Meiselbach, *Value-added tax and international trade*;
32. Kye-sik Lee, *The efficacy of fiscal policy in Korea*;
33. Johannes F. Linn en Deborah L. Wetzel, *Public finance, trade and development: what have we learned?*;
34. Ken Messere en Jeffrey Owens, *The impact of different tax systems on international flows of capital, services and technology*;
35. Peggy B. Musgrave, *Tax coordination for developing countries*;
36. Andries Nentjes, *Public decision making of international pollution*;
37. Guillermo Ortiz, *Public finance, trade and economic growth: the Mexican case*;
38. Satya Poddar en John Greene, *Taxation of financial services*;
39. Giancarlo Pola en Mario Rey, *The return to indirect taxation in the West: theoretical justifications and possible impact on trade flows*;
40. Michel Potier en Rémy Prud'homme, *Les politiques de l'environnement sont-elles des obstacles au commerce international?*;
41. José T. Raga, *Fiscal harmonization and foreign trade effect in developing countries*;
42. Helmut Reisen, *The interaction between the exchange rate and the public budget in major developing debtor countries*;
43. Jozef M.M. Ritzen en Hendrik P. van Dalen, *The brains of a nation: training versus draining; a policy evaluation*;
44. Jesús Seade, *Tax revenue implications of exchange rate adjustment*;
45. Vyacheslav Senchagov, Stanislav Lushin en Boris Boldyrev, *Restructuring the external economic relations and public finance*;
46. Jørgen Søndergaard, *The rise and decline of fiscal deficits: some lessons from the Danish case*;
47. Peter Birch Sørensen, *Optimal capital taxation in a small capital-importing economy*;
48. Pennti Vartiainen en Henri J. Vartiainen, *Finnish experiences in a dual trade regime*;
49. Barbara L. Wolfe, *Public policy and human capital development*;
50. DeLisle Worrell, *Fiscal policy for stabilization and growth in open developing economies*.